

»vit«?

Føroyar kann verða til ógagns?

Um vit spjaða Føroya Fiskavirking? Um útlendingar keypa Føroya Fiska-virking? Um vit petta Føroya Tele í smábitar? Um vit tæga SEV sundur? Um útlendingar keypa Havsbrún? Um útlendingar keypa Føroya Banka? Um útlendingar keypa Lív? Um útlendingar eiga alla aling á færoysku firðunum? Hvørjar eindir hava vit tá, sum kunnu standa aftanfyrri einari færoyskari menning? Hvørjar ítøkiligar uppgávur skulu verða grundarlag undir eini menning? Hvørjir ítøkiligir persónar, skulu standa aftanfyrri eini menning? Hvør ítøkiligur kapitalur skal setast í spæl? Ella halda vit, at menningin kemur sum Dannebrog á sinni - fallandi av himni?

Og hvat er "tað almenna" í øllum hesum meldrinum?

Mangir spurningar eru ósvaraðir. Mangir teirra enntá óspurdur. Vit hava tó eina greiða hómíng av, at Føroyar í fægstu førum kunnu tulkast sum ein marknaður - um tað er fjar-skifti, el, arbeiðsmarknaður, kapitalmarknaður ella annað. Vit hava eisini eina greiða hómíng av, at Føroyar neyvan kunnu tulkast sum "fleiri", men heldur sum "einar". Eg havi eisini ein varhuga av, at fleiri við mær hava eina rímiliga greiða hómíng av, hvat hetta "einar Føroyar" er. Hendan hómíng er nóg greið til, at eg haldi tað vera vandamikið at tæga alt sundur, sum hevur nakra meg. So vandamikið, at stórskaði kann standast av tí.

At skyna á, hvørji vit eru, er enn eitt gylt handverk. Ikki at duga hetta handverkið í eini leiðslustøðu kann gerast lagnan hjá teimum, sum settu sítt álit á leiðsluna. Um tað er eitt land, eitt felag ella eitt húsarhald.

50 øre alt iberegnet

VINNUSÍÐUDEBATTIN
Jørn Astrup Hansen

I 200 året for H. C. Andersens fødsel randt historien om lille Claus og store Claus mig forleden i hu. I historien fortæller Andersen om bonde- manden, at han var sådan en god mand, men at han havde den forunderlige sygdom, at han aldrig kunne tåle at se degne; kom der en degn for hans øjne, blev han ganske rasende. På samme måde forholder det sig med Sosialurins lederskribent. Når emnet er pengeinstitutter, da gribes den rare lederskribent af sådanne mørke tanker, at han helt mister det kølige overblik. Lederen den 6. januar 2005, *Kortbrúkarar til fortred hjá bankunum?*, er et eksempel herpå.

Lad os et øjeblik se på, hvad den ganske opstandelse drejer sig om.

Ikke blot kapitalformidling

I princippet tilbyder pengeinstitutterne kapitalformidling og betalingsformidling. Kapitalformidling består i at modtage indlån og yde udlån. Pengeinstitutterne modtager til forrentning

indlån, som kunderne forventer at kunne hæve igen. Indlånene sætter pengeinstitutterne i stand til at yde udlån. Pengeinstitutterne recirkulerer således pengene, for at hjulene kan holdes i gang, og der udføres på denne måde en meget nyttig samfunds-funktion.

For denne formidling af kapital tager pengeinstitutterne sig betalt i rentemarginalen, som er forskellen mellem den gennemsnitlige udlånsrente og den gennemsnitlige indlånsrente. Rentemarginalen skal dække pengeinstituttets omkostninger til løn og administration, den skal kunne dække de tab, som pengeinstituttet fra tid til anden pådrager sig ved at give lån, og endelig skulle der jo gerne være lidt til overs til forrentning af pengeinstituttets egenkapital.

Imidlertid har rentemarginalen hidtil betalt ikke blot for pengeinstitutternes kapitalformidling men også for betalingsformidlingen. Men hvad er betalingsformidling nu for noget?

Men også betalingsformidling

Betalingsformidling er afregningen af en handel mellem to parter ved hjælp af et omsætningsmiddel. Kvæg, korn og the var de første omsætningsmidler, der var almindeligt accepterede. Siden vandt guld og sølv frem som omsætningsmidler, og omkring år 700 f. Kr. indførte man i Lilleasien mønter. Det er såmænd ikke så længe siden, at sedler og mønt var det almindeligste omsætnings-

middel. I dag afvikles omsætningen imidlertid overvejende ved hjælp af elektroniske konto-til-konto overførsler. Det er en service, som pengeinstitutterne stiller til rådighed for de handlende og for forbrugerne.

Det er formentlig et kvalificeret skøn, at mellem 30 og 40 pct. af pengeinstitutternes omkostninger kan henføres til betalingsformidlingen, der imidlertid bidrager med mindre end 10 pct. af pengeinstitutternes indtægter. I det væsentlige har de færøske pengeinstitutter hidtil stillet betalingsformidling til rådighed uden at opkræve et særligt gebyr herfor. Men gratis er det naturligvis ikke. Omkostningerne ved betalingsformidlingen har været afholdt af pengeinstitutternes ind- og udlånskunder, og det er ikke nødvendigvis dem, der gør brug af betalingsformidlingen. Omkostningerne er blevet dækket over rentemarginalen. Det er det forhold, som pengeinstitutterne nu søger at rette op på.

Nogen må betale for betalingsformidlingen

Det er noget sludder, når lederskribenten mener, at kortgebyret sender det budskab, at kunder, der bruger FR kortet, er pengeinstitutterne til fortræd. Når jeg har været hos frisøren og har fået sat de viltre lokker, og jeg bagefter afkræves 150 kr., så tager jeg det da ikke som et udtryk for, at jeg har været frisøren til fortræd. Det er naturligvis heller ikke rigtigt, når det gøres gældende, at man nu skal betale for at bruge sine

egne penge. Pengeinstituttet får af købmanden et gebyr for at opkræve en betaling hos kunden. Så simpelt er det.

Når kunden betaler sin købmand ved hjælp af sit FR kort, sendes der til købmandens pengeinstitut en besked om at overføre et beløb fra kundens konto til købmandens konto, og de to har ikke nødvendigvis konto i det samme pengeinstitut. At det kan gøres for 50 øre, er jo fast utroligt. Formentlig er FR kortet det billigste og mest effektive betalingsmiddel, der findes. At lederskribenten på grund af 50 øre efterlyser et nyt - sær færøsk - betalingskort, ja sågar en færøsk bank mere, er jo ganske overvældende.

Rentemarginalen er indsnævret

Der er gode grunde til, at de færøske pengeinstitutter nu søger en mere hensigtsmæssig omkostningsdækning. Over det seneste tiår er rentemarginalen indsnævret med i alt fald 1 pct. point. Med en ind- og udlånsmasse på 8,5 mia. kr. svarer hertil et fald i den årlige indtjening på ikke under 85 mio. kr. Samtidig er pengemarkedsrenten reduceret med 4 pct. point - fra 6 til 2 pct. p.a. Pengeinstitutternes indtjening på de uforrentede pengestrømme, der er forbundet med betalingsformidlingen, er således over 10 år reduceret til en tredjedel.

De færøske pengeinstitutter havde i 2003 en rentemarginal på godt 4 pct. point. Det svarer nøje til rentemarginalen i danske pengeinstitutter. De fær-

øske pengeinstitutter har på private husholdninger (lønmodtagerne) en noget lavere rentemarginal end danske pengeinstitutter. Forholdet skal ses på baggrund af, at de færøske pengeinstitutter relativt holder væsentligt større realkreditlån end danske pengeinstitutter. Til gengæld er rentemarginalen for færøske erhvervsvirksomheder højere end for danske erhvervsvirksomheder. Forskellen afspejler givetvis meget vel den større risiko ved erhvervsudlån på Færøerne.

Men hver gang færøske pengeinstitutter tager 1 krone i gebyr, tager danske pengeinstitutter 4 kroner i gebyr.

Pengeinstitutter er erhvervsvirksomheder

Pengeinstitutterne er helt indforstået med at få deres forhold kritisk omtalt i pressen. Men det bør ske på et sagligt grundlag. Og der må være forståelse for, at pengeinstitutterne er erhvervsvirksomheder, der ikke har andre muligheder for at få dækket deres omkostninger end at tage et gebyr der, hvor omkostningerne opstår. Sosialurins lederskribent synes at forudsætte, at vi over rentemarginalen kan pålægge vore ind- og udlånskunder et særligt bidrag til betaling af ydelser, som vi måtte vælge at stille til fri rådighed for andre.

Men hvad der gælder for eksempelvis sygekasser og myndigheder med ret til at udskrive skat, gælder ikke uden videre for pengeinstitutter, der virker i fri konkurrence.